

Frumvarp til laga

um breytingu á barnalögum og lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísá manna til stofnfrumurannsókna (einföldun regluverks).

Flm.: Hildur Sverrisdóttir, Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir, Líneik Anna Sævarsdóttir, Bergþór Ólason, Jakob Frímann Magnússon, Gísli Rafn Ólafsson, Helga Vala Helgadóttir, Þorgerður K. Gunnarsdóttir.

I. KAFLI Breyting á barnalögum, nr. 76/2003.

1. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. laganna:

- a. 2. mgr. orðast svo:

Kona telst móðir barns sem getið er með tæknifrjóvgun liggi fyrir upplýst, skriflegt og vottað samþykki um móðernið bæði frá henni og móður barnsins skv. 1. mgr., áður en tæknifrjóvgun er framkvæmd.

- b. 3. mgr. orðast svo:

Maður telst faðir barns sem getið er með tæknifrjóvgun liggi fyrir upplýst, skriflegt og vottað samþykki um faðernið bæði frá honum og móður barnsins skv. 1. mgr., áður en tæknifrjóvgun er framkvæmd.

2. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. a laganna:

- a. 2. mgr. orðast svo:

Kona telst móðir barns sem getið er með tæknifrjóvgun liggi fyrir upplýst, skriflegt og vottað samþykki um móðernið bæði frá henni og föður eða foreldri barnsins skv. 1. mgr., áður en tæknifrjóvgun er framkvæmd.

- b. 3. mgr. orðast svo:

Maður telst faðir barns sem getið er með tæknifrjóvgun liggi fyrir upplýst, skriflegt og vottað samþykki um faðernið bæði frá honum og föður eða foreldri barnsins skv. 1. mgr., áður en tæknifrjóvgun er framkvæmd.

- c. Á eftir 3. mgr. kemur ný málsgrein, svohljóðandi:

Einstaklingur sem breytt hefur skráningu kyns telst móðir, faðir eða foreldri barns sem getið er með tæknifrjóvgun, eftir því hvernig breytttri kynskráningu er háttáð, liggi fyrir upplýst skriflegt og vottað samþykki frá einstaklingnum sjálfum um að hann verði móðir, faðir eða foreldri barnsins, sem og upplýst, skriflegt og vottað samþykki frá annaðhvort móður barnsins skv. 1. mgr. 6. gr. eða föður eða foreldri þess skv. 1. mgr., eftir því sem við á, áður en tæknifrjóvgun er framkvæmd.

3. gr.

23. gr. laganna orðast svo:

Nú hefur einstaklingur samþykkt að teljast móðir, faðir eða foreldri barns sem getið er með tæknifrjóvgun sem annar einstaklingur gengst undir, sbr. 2. eða 3. mgr. 6. gr. eða 2., 3. eða 4. mgr. 6. gr. a, og er þá í máli samkvæmt þessum kafla því aðeins unnt að taka til greina kröfum að viðurkennt verði að einstaklingurinn sem ól ekki barnið teljist ekki móðir, faðir eða foreldri þess að ljóst sé að það sé ekki getið við tæknifrjóvgunina.

II. KAFLI

**Breyting á lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísá
manna til stofnfrumurannsókna, nr. 55/1996.**

4. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 3. gr. laganna:

- a- liður 1. mgr. orðast svo: fyrir liggi upplýst, skriflegt og vottað samþykki um tæknifrjóvgun frá þeim einstaklingi sem elur barnið. Jafnframt liggi fyrir upplýst, skriflegt og vottað samþykki um tæknifrjóvgunina frá einstaklingi sem samþykkt hefur með upplýstu, skriflegu og vottuðu samþykki að verða móðir, faðir eða foreldri barnsins, til viðbótar við einstaklinginn sem elur barnið, ef við á.
- b. Í stað orðanna „parsins eða konunnar“ í d-lið 1. mgr og 4. mgr. kemur: þess eða þeirra sem veita samþykki skv. a-lið.

5. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 4. gr. laganna:

- a. 2. málsl. 2. mgr. orðast svo: Í þeim tilvikum má hvorki veita gjafa upplýsingar um þann eða þá einstaklinga sem veita samþykki skv. a-lið 1. mgr. 3. gr. og fá í kjölfarið gjafakynfrumur hans, né einstaklingnum eða einstaklingunum upplýsingar um gjafann. Þá má hvorki veita gjafanum upplýsingar um barnið né barninu um gjafann.
- b. Í stað orðsins „parið sem fékk“ í 2. málsl. 3. mgr. kemur: þann eða þá sem fengu.

6. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 5. gr. laganna:

- a. 2.–4. málsl. 2. mgr. orðast svo: Heimilt er að nota bæði gjafaeegg og gjafasæði við glasafrjóvgun veiti aðeins einn einstaklingur samþykki sitt skv. a-lið 1. mgr. 3. gr. og sá getur hvorki lagt til egg né sæði vegna skertrar frjósemi, sem og ef tveir einstaklingar veita samþykki sitt skv. a-lið 1. mgr. 3. gr. og hvorugur getur lagt til egg eða sæði vegna skertrar frjósemi. Þá er ætíð heimilt að nota gjafasæði geti sá eða þeir sem hafa veitt samþykki sitt skv. a-lið 1. mgr. 3. gr. ekki lagt til sæði. Samþykki tveir einstaklingar tæknifrjóvgun skv. a-lið 1. mgr. 3. gr. er þeim heimilt að gefa hvor öðrum kynfrumur.
- b. Í stað orðsins „óheimil“ í 3. mgr. kemur: heimil.

7. gr.

2. mgr. 8. gr. laganna orðast svo:

Sá sem leggur kynfrumur til skal veita skriflegt og vottað samþykki fyrir geymslunni í samræmi við tilgang hennar, enda hafi honum áður verið veittar upplýsingar um áhrif geymslunnar á kynfrumurnar, upplýsingagjöf til gjafavega og barns og hin almennu skilyrði sem sett eru fyrir geymslu kynfrumna í lögum þessum og reglum samkvæmt þeim.

8. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 9. gr. laganna:

2. málsl. 1. mgr. orðast svo: Þá má geyma fósturvísá sem til stendur að gefa.
2. mgr. orðast svo:

Geymsla fósturvísá skv. 1. málsl. 1. gr. er háð því skilyrði að þeir einstaklingar sem lögðu til kynfrumurnar eða fengu þær að gjöf til notkunar við glasafriðgun, hvort sem um er að ræða einn eða tvo einstaklinga, veiti skriflegt og vottað samþykki fyrir geymslunni í samræmi við tilgang hennar, enda hafi þeim áður verið veittar upplýsingar um áhrif geymslunnar á fósturvísana, upplýsingagjöf til gjafans og barnsins, og hin almennu skilyrði sem sett eru fyrir geymslu kynfrumna og fósturvísá í lögum þessum og reglum samkvæmt þeim.

9. gr.

4. mgr. 10. gr. laganna orðast svo:

Nú er hámarksgeymslutsími fósturvísá ekki liðinn en þeir aðilar sem samþykktu geymslu fósturvísanna draga samþykki sitt til baka, og skal þá eyða fósturvísunum. Ef annar aðilinn andast þá er heimilt að geyma fósturvísá í þeim tilgangi sem áður veitt samþykki þess aðila kvað á um.

10. gr.

Eftirfarandi breyting verður á 15. gr. laganna:

- Í stað orðanna „vætanlegra foreldra“ í b-lið kemur: þess eða þeirra einstaklinga sem veita samþykki sitt skv. a-lið 1. mgr. 3. gr.
- Við bætist nýr stafliður, svohljóðandi: samþykki skv. a-lið 1. mgr. 3. gr.

11. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2023.

Greinargerð.

Í frumvarpi þessu eru lagðar til breytingar á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísá manna til stofnfrumurannsókna, með síðari breytingum ásamt barnalögum, nr. 76/2003. Tillögurnar fela í sér einföldun regluverks í kringum tækni-frjóganir ásamt auknu frelsi og traust til handa tilvonandi foreldrum sem þurfa að nýta sér tæknifrjóvgun í þeim tilgangi að eignast barn og búa til fjölskyldu. Verið er að draga úr miðstýringu stjórvalda þegar kemur að þessum þætti í lífi fólks og auka svigrúm til þess að búa til nýtt líf.

Lagt er til að sambúð eða hjúskapur verði ekki lengur skilyrði fyrir því að einstaklingar geti staðið saman að tæknifrjóvgun í þeim tilgangi að búa til barn. Þá er sömuleiðis lagt til að slit sambúðar eða hjúskapar leiði ekki sjálfkrafa til þess að þeim fósturvísum sem einstaklingarnir sem stóðu að tæknifrjóvguninni og eiga í geymslu í kjölfar meðferðar skuli undantekningarlaust eyða. Sama á við ef annar einstaklingurinn sem stóð að tæknifrjóvgun andast. Tæknifrjóvgun eða geymsla og möguleg nýting fósturvísá sem fást með tæknifrjóvgunarferli skal ekki vera háð tilgreindu sambúðarformi þeirra einstaklinga sem standa að tæknifrjóvgun. Frekar skal byggð á upplýstu, skriflegu og vottuðu samþykki beggja einstaklinga gagnvart tæknifrjóvgunarferlinu og geymslu fósturvísá að því loknu, eftir atvikum. Gengið er út frá því að foreldrar barns getið með tæknifrjóvgun geti ekki verið fleiri en tveir.

Einnig er lagt til að gjöf fósturvísá verði heimil, en þó ekki í ábataskyni. Sú heimild byggist á sama grunni og heimild til að gefa kynfrumur til tæknifrjóvgunar þriðja aðila og verði háð upplýstu, skriflegu og vottuðu samþykki gjafans. Ráðherra skal í reglugerð gera betur grein fyrir því hvernig upplýst samþykki hlutaðeigandi í tæknifrjóvgunarferli skuli uppsett og útfært.

Við gerð frumvarpsins var löggjöf annarra landa skoðuð þegar kemur að tæknifrjóvgun og þeim skilyrðum sem gerð eru til einstaklinga sem leita þeirrar heilbrigðisþjónustu til að eignast barn.

Bretland.

Í Bretlandi er ekki gerð krafa í lögum um tæknifrjóvgun að þeir einstaklingar sem standa saman að tæknifrjóvgun séu í sambúð eða hjúskap. Bæði sæðisgjafi og móttakandi þurfa hins vegar að lýsa því yfir að á milli þeirra sé náið líkamlegt samband og er sú yfirlýsing forsenda skilgreiningar á því hvað telst par í skilningi laganna. Í breskri löggjöf byggist ráðstöfun fósturvísá einnig á samþykki hlutaðeigandi og eru ítarlegar kröfur um samþykki vegna ýmissa ráðstafana sem tengjast tæknifrjóvgun og afturköllun þess í lögnum.

Gjöf fósturvísá er heimil samkvæmt breskum lögum. Þeir sem búa yfir fósturvísí sem ekki er ætlunin að nota standa þrjár leiðir til boða: a) gefa fósturvísinn konu eða pari sem á í frjósemisvanda, b) gefa fósturvísinn til rannsókna og c) gefa fósturvísinn til þjálfunar heilbrigðisstarfsfólks. Þessar leiðir hvíla allar á skýru samþykki þeirra sem eiga í hlut.

Danmörk.

Í Danmörku er ekki gerð krafa um það í lögum að þeir einstaklingar sem standa að tæknifrjóvgun séu í sambúð eða hjúskap. Löggjafinn hefur í raun látið fólk það eftir að ákveða sjálft hvenær tengsl þeirra við annan einstakling séu slík að þeir teljist par. Ekki eru notuð hugtök í lögnum sem jafna má til hjúskapar eða sambúðar.

Heimilt er að gefa fósturvísá samkvæmt dönskum lögum, en ekki í ábataskyni. Sú heimild kom inn í löginn þar í landi árið 2017 og í greinargerð með lögnum kemur fram að markmiðið með breytingu laganna sé að breyta þjónustu heilbrigðiskerfisins hvað varðar meðferð fósturvísá til samræmis við ráðandi viðhorf til þessara mála.

Spánn.

Á Spáni er þess ekki krafist í lögum að einstaklingar sem standa saman að tæknifrjóvgun séu í sambúð eða hjúskap. Sömuleiðis er þess ekki krafist í lögum að eyða skuli fósturvísum í geymslu ef þeir sem að tæknifrjóvgun stóðu slíta sambandi sínu á einhverjum tímapunkti. Konan eða báðir foreldrar verða að veita upplýst samþykki fyrir notkun fósturvísá sinna hvort sem er til gjafar eða rannsókna. Þá er heimilt að gefa fósturvísá en þó ekki í ábataskyni.

Það er mikilvægt að þeir einstaklingar sem leggja þurfa upp í langt, erfitt og kostnaðarsamt ferli tæknifrjóvgunar til að freista þess að eignast barn og búa til fjölskyldu upplifi að umgjörð laganna og reglur um tæknifrjóvgun séu gerðar með hag þeirra fyrir brjósti og að þeim sé treyst fyrir verkefninu.

Frumvarp þetta miðar að því að fullorðnu fólk skuli treyst til að haga lífi sínu eins og það vill svo fremi sem það sé öðrum að skaðlausu. Reglurnar skuli vera eins skýrar og einfaldar og kostur er. Lög og reglur eru fyrir fólk og löggjafinn á ekki að vera hræddur við að endurskoða þær í takt við tímann og auka tækifæri fólks til að búa til fjölskyldu.